

Assaggi di Bisalta
portale linguistico e culturale dei territori della Bisalta

grafia Escolo dòou Po

I Chelti ènt èl teritori èt Couni

Èl valade èt la Bizimaouda a l'an vist a parte dal '800 prima èt Nousnhoû èl pasage da l'Eouropa èt l'est e dai teritori èt l'aouta part èt l'Alpi d'èn baroun èt tribù cheltique d'ourigine indoeuropea que a sèrcavou èt tère da traviâ ènt la piana drua dèl Po que ènloura a l'era cuatâ d'arboù èt roul e pin (dal cheltic *pados* "pin" aruva èl nom èt la piana e èdcò èl vei nom dèl Po, "Padus"). Èste pououlasioun, qu'a l'erou chamée *Keltoi* dai Grec e *Galli* dai Roumèn a l'erou èn mèschou èt jant diferente.

Coura que jant si a l'é aruvâ èn Piemount, couma èn tute èl tere d'aramba al mountanhe, a s'é mèschâ bin coun qui que a èstaziou ja sèl teritori: ènt èl cas dèl Piemount ouchidental i *Taurisci* (*Taurini*) a l'an piâ èl post èt la pououlasioun preindoeuropea di Ligouri vèrs èl V-IV secol prima èt Nousnhoû. Èsti abitènt èt na vota a l'an tacà a pasturâ èn mountanha e a l'an fèt diventâ parèi èt tère sèrvaie èt pasture vèrde. Èl nom *alpe* ou aruva propi da *alp*, parola preindoeuropea qu'a vœl dî "post aout". Èl pououlasioun cheltique o ligouri a l'an portà èt langue diverse qu'a l'an lasèt èt marque ènt i noemi di pœst e ènt èl manere èt dî que a 's doœrou èncôu encœ. Pèr ezempi la reis cheltica *serres* a 's troeva ènt èn baroun èt noemi di pœst èt mountanha. Ezempi èt noemi èt post cheltic èt la Bizimaouda a soun: *èl sèr*, *èl sèr majou*.

Couma ou l'a èscrit Plinio la piana dèl Po a l'é èstèta abitâ dai *Taurini* (èl nom ou aruva da *Taur* –mountanha, e ou vœl dî abitènt dèl mountanhe). Coun èstou nom a 's chamavou tute èl jant cheltique que a èstaziou sèl mountanhe (per ezempi i *Taurisci* dèl *Norico*). Caburum (èncœ Cavour) a l'era la capital di *Caburri* e so teritori ou èndazia dai pé èt l'Alpi Cozie, a l'aout cours dèl Po, e ou counfinava a mezanœt coun i *Taurini*. I *Bagienni* a èstaziou ènt la piana tra èl Langue e i pé èt l'Alpi Marittime e a l'erou na branca di *Caturigi* (*catu* = souldà, *rig* = re) e i soe pais pi groes a l'erou *Carrea* (Carù, fourtificasioun èt quèr), *Bagienna* (èncœ Bene – it. Benevagienna) e *Baginas* (dal so nom nasiounal).

Ligouri èt mountanha a l'era èl nom èt diverse pououlasioun èt l'Alpi Marittime, que pœl dase que a l'aveisou n'acordi fra èt lour. Èn Val Varaita, quèrcun èd qui que a faziou èl mape dèl teritori prima èt Napouleoun a l'an butà i *Galliti*, que a soun arnuminée ènt èl Trofeo èt *la Turbie*, mentre que èn found èt la valada èl nom dèl pais èt Broundel ou 's pœl coulegase coun quèl di *Brodonti*. La Val Maira a l'era abitâ dai *Veamini*, mentre que i *Vergunni* o *Veromori* a èstaziou èn Val Grana, pi vèrs mezdì la Val d'Èstura, la Val Ges, la Val Vermenanha a l'erou souta èl doumini di *Venini*. La part aouta èt la val dèl Tanaro a l'era souta èl countroul di *Epanteri* e èt sigur i abitènt èt quèlla que èncœ a l'è Cheva, a l'erou èt la èstesa raza. Ounda èste valade a 's droèviou ès la piana a l'erou countroulèe dai *Pedati* d'aramba a Couni e dai *Auriati*, abitènt dèl teritori èt Carai, pèr finî 's sa nhant bin ounda a èsteisou i *Soti* e i *Turi*; pœl dase que i *Turi* a èsteisou d'aramba a Busca e Tarantasca mentre que i *Soti* a pœlu ese couleguèe al nom dèl post Soutana, tipic èt la zona èt Moundouì.